

Osnivač družbe Isusove

Roko PRKAČIN

Opravdanu radoznalost pobuđuje Sv. Ignacije Lojolski kao osnivač Družbe Isusove. U prvome redu, zbog osobnih kvaliteta i karizmatičnog životnog puta, a i zbog osnutka Družbe Isusove i njezina svjetskog značenja. Želim prikazati zanimljiv lik Iñiga iz Loyole, koji se 1533. prozvao Ignacije Lojolski.

EUROPA IGNACIJEVA VREMENA

Povjesničari su se uglavnom složili da se Iñigo rodio 1491. u Loyoli. Iz tih godina nema matica krštenih, a ni sam Svetac nije o tome govorio dosljedno. Svakako je vrijedno mišljenje Iñigove dadilje Marije de Garín: »Iñigo se rodio u 1491. godini.«¹

U to se vrijeme Europa ponosila mnogovrsnim otkrićima i promjenama. Kristof Kolumbo je 1492. otkrio Ameriku. Vasco da Gama 1497. otkriva morski put za Indiju. Radoznalost tjera mnoge konkvistadore u krajeve srednje i južne Amerike.

Europske zemlje, posebno Španjolska i Portugal, naglo se bogate blagom otkrivenog svijeta. Španjolska se ujedinjuje pod kraljem Ferdinandom (+1516).

Otkrivene ideje humanizma djeluju osvajački. Ideje starog svijeta prodiru na sve strane. Otkako je Johann Guttenberg (+1468), izumitelj tipografije, izdao Bibliju 1455, tisak djeluje revolucionarno. Veliki humanist Erazmo Rotterdamski (+1536) tiska svoja humanistička djela u velikom broju. Uz humanizam, ljude toga vremena očarava i renesansa, koju karakterizira golemo zanimanje za umjetnost i književnost stare Grčke i Rima.²

No kršćanska Europa nije u usponu. U samim vrhovima katoličke Crkve toga vremena ispreplelo se crkveno i svjetovno, pa su pastiri vjere postajali

1 *Fontes narrativi de s. Ignacio de Loyola*, I, Romae 1943, str. 20; C. de Dalmases, *Ignacije Lojolski*, Zagreb 1989, str. 28-29.

2 Usp. A. Ravier, *Les chroniques saint Ignace de Loyola*, Paris 1974, str. 49.

knezovi svijeta. Crkvena disciplina i moral crkvenih ličnosti pao je na niske grane, posebno od vremena pape Aleksandra VI (+1502).

Najteža je pak rana Crkve toga vremena pad redovničkog života. Augustinski prior u Wittenbergu Martin Luther objavljuje godine 1517. 95 teza protiv nauka Crkve i konačno se odijeli od Rima. Mnogi se povode za njim. Mnoštvo redovnika i redovnica napušta samostane.

A veći dio vjerničkog puka iskvario se novcem koji je pritjecao iz prekomorskih posjeda i iz pojačane trgovine. Narod se počeo kulturno uzdizati pod utjecajem intelektualaca, od kojih su mnogi bili prožeti poganskim duhom. Katchizacija je popustila jer su mnogi svećenici i redovnici bili neuki.³

To su, eto, samo neke crte mračne pozadine Iñigova života. Pojavio se kao meteor na zamračenu nebu kršćanske Europe.

VITEZ IZ LOYOLE

Gospodar baskijske i plemićke obitelji Loyola Beltrán Ibañez de Oñaz namislio je svojega najmlađeg sina Iñiga ugurati u kler, kao što je to učinio sa starijim sinom Perom. Iñigu je omogućio najprije osnovno školovanje u rodnom domu Loyoli, a zatim ga je poslao u župnu školu u Aspeitiji, gdje su bili mladići koji su se usmjeravali za svećeništvo. Iako je Iñigo primio tonzuru, nije stupio u duhovni stalež. Njega je više privlačio život slavnih predaka.

Mladi je Iñigo 1506. stupio kao paž u službu kraljevskog blagajnika Juana Velásqueza de Cuellára, koji je stolovao u Arevalu. Bila je to neka vrsta viteškog školovanja i spremanja za dvorsku karijeru.

Život na dvoru posve je osvojio Iñigovo srce. Uživao je u raznim viteškim vještinama. Zanosilo ga je isticanje i slava. Postao je odličan jahač i ljubitelj turnira. Iako je bio niska rasta (158 cm), vježbom je očvrstnuo i postao vrlo spretan, pa je često pobjeđivao na turnirima.

U to vrijeme uglavnom čitao viteške romane, u kojima se opisuju viteški podvizi i djela učinjena u čast raznim damama. I sam se zaljubljiivao i želio se pokazivati. Na zabavama je svirao violu i rado plesao baskijske plesove.

U vjerskom je životu postao mlak. Uz štovanje Blažene Djevice Marije, štovao je i Sv. Petra, u čiju je čast ispjevao i jednu pjesmu.⁴

U VOJNIČKOJ SLUŽBI

Nakon smrti Juana Velásqueza de Cuellára godine 1517. Iñigo je morao napustiti dvor kraljevskog blagajnika. Tada je pošao u vojnu službu vojvode od Najere Antonia Manrique, koji je bio potkralj Navarre. Tako je silom prilika stupio u vojničku službu.

³ Usp. A. Ravier, *Ignace de Loyola fonde la compagnie de Jésus*, Paris 1974, str. 49.

⁴ Usp. P. de Leturia, *El gentilombre Iñigo Lopes de Loyola en su patria y en su siglo*, Barcelona 1949, str. 35.

Sudjelovao je u gušenju više pobuna u pokrajini. A u svibnju 1521. sudjeluje u obrani tvrđave Pamplone. Kako nije bilo svećenika, ispovijedio se prije boja jednom vojniku. Francuzi su napadali utvrdu topovima. Iñigo je posebno bodrio obranu. Kad je pak topovsko zrno razmrskalo Iñigovu nogu, obrana se predala. Bio je to providnosni hitac, koji je preokrenuo Iñigov život.

Osvajači su ranjeniku pružili prvu pomoć i dopustili da ga prenesu u rodni dom Loyolu. Tamo mu je smrskana noga dvaput operirana. Neko je vrijeme visio između života i smrti. U noći uoči Petrovdana 1521. bolesniku je krenulo nabolje.

OBRAĆENIK IZ LOYOLE

Čim je Iñigo malo prizdravio, zatražio je od ukućana da mu donesu viteških romana. Želio je razbiti dosadu i mirovanje, kako to ljudi obično i čine.

Budući da u dvorcu, koji je bio pravi zamak i utvrda, nije bilo viteških romana, donijeli su mu dvije duhovne knjige koje su našli. Prva je knjiga bila španjolski prijevod *Života Isusova* Ludolfa Saksonskog (+1378). Bio je to zapravo komentar skupljenih evanđelja u kojemu se vrlo opširno daju pouke i razmatranja na temelju Svetog pisma i Crkvenih Otaca. Druga je knjiga bila španjolski prijevod *Života svetaca*, koju su pučki zvali *Cvijet svetaca*, Jacoba da Voragine. U uvodu te knjige opisuje se muka Isusova. Sam Isus Krist prikazan je kao Vječni Kralj, dok su sveci opisani kao njegovi vitezovi.⁵

Iako se Iñigo nevoljko dao na čitanje, ono ga je ubrzo zainteresiralo. Za čitanja je djelovala i Božja milost te su mu se očitovale nove istine i pokazali novi vidici. Razabrao je svu krhkost svjetske karijere i upoznao vrijednost službe Kristu Kralju.

Danima je razmišljao pod utjecajem pročitanih knjiga. U sebi je uočavao razne duhovne pokrete i promjene. S vremenom je upoznao da je to utjecaj različitih duhova. Sveci su ga posebno privlačili.

U posebnu je bilježnicu pisao neka mjesta iz pročitanih knjiga. U nju je bilježio i svoja duhovna iskustva. Tako je počela nastajati njegova knjižica *Duhovne vježbe*, koja će s vremenom postati veliko sredstvo apostolata.⁶

Sve je to dovelo prizdravljenog Iñiga do nepokolebive odluke da započne novi život. Želi živjeti kao što su živjeli sveci i činiti velike pokore kao što su ih oni činili te hodočastiti u Svetu Zemlju. Nije mu bilo jasno kako da sve to izvede, ali je nepokolebivo odlučio promjeniti život i napustiti rodni dom.

5 Usp. *Monumenta Ignatiana*, vol. 100, »Exercitia spiritualia«, Romae 1969, str. 38-46.

6 Teka bilježaka Sv. Ignacija Lojolskoga, koja je sadržavala 300 stranica, izgubila se.

HODOČASNIK U SVETU ZEMLJU

Potkraj veljače godine 1522. Inigo ostavlja Loyolu i daje se na put kao hodočasnik. Želi poput svetaca o kojima je čitao pohoditi Isusovu domovinu.

Usput svrati u Marijinu crkvu u mjestancu Aranzazu i učini privatni zavjet doživotne čistoće. A onda se uputi u Gospino svetište Montserrat, gdje se ispovjedio o čitavom životu i probdio pred Marijinim kipom cijelu noć. Na Gospin je oltar odložio svoje viteško oružje. Pribavio je odijelo od grubog platna, koje je obukao, a svoje je viteško odijelo poklonio nekom siromahu. Činilo mu se da je tako postao Kristov vitez.⁷

U želji da izbjegne nepoželjne susrete i da se za neko vrijeme skloni, pode 25. ožujka 1522. u mjestance Manresu. Planirao se skloniti samo za neko vrijeme, a ostao je deset mjeseci.

U Manresi je uglavnom provodio vrijeme u molitvi i pokori, prema uzoru svojih omiljenih svetaca. Uz boravak u bolnici Sv. Lucije, koja je bila svratište za strance, i u samostanu kod dominikanaca, pretežno je bio u jednoj spilji, gdje je i po sedam sati molio i činio pokornička djela. Tu je primio mnoga duhovna rasvjetljenja i imao mnoga viđenja.⁸ Sva je svoja iskustva marno bilježio. Iz Manrese zapravo potječu i glavni djelovi njegove knjižice *Duhovne vježbe*.

U veljači 1523. hodočasnik napušta Manresu. Preko Barcelone putovao je u Rim, gdje je dobio papinsku dozvolu za hodočašće u Svetu Zemlju. Iz Venecije je zaplovio u Palestinu. S velikom je pobožnošću posjetio mjesta koja sjećaju na Krista. Čak je zaželio ostati u Svetoj Zemlji i pomagati dušama. Budući da je upoznao da to nije Božja volja, vratio se u domovinu. Spoznao je da neuk ne može pomagati dušama, zato odlučio poći u školu, iako je imao već 33 godine.

STARI ĐAK

U Barceloni je kao stari dak išao u školu koja se zvala Gramatika. S djecom je učio osnove latinske gramatike. To je bio preduvjet za nauke na višim školama na koje je naumio poći. U to je isto vrijeme pokušao okupiti i neke istomišljenike.

U ožujku 1526. polazi u Alcalu na više nauke. Uz učenje, započeo je davati i duhovne vježbe. Pridružila su mu se trojica drugova sa studija. Budući da je bio osumnjičen zbog davanja duhovnih vježbi, Inkvizicija je ispitivala njega i drugove. Zbog toga je bio dva mjeseca u zatvoru. Upoznajući da mu je nemoguće »pomagati dušama« i studirati u Alcali, odlučio je poći u Salamancu i nastaviti studij.

U Salamancu je prešao godine 1527. Slijedila su ga trojica drugova iz Alcale. I ovdje je uz studij počeo davati duhovne vježbe. Ponovo ga je Inkvizicija pozvala na ispitivanje i dvadesetdva dana držala ga je u zatvoru.

7 Usp. G. Papasogli, *Sant Ignazio di Loyola*, Milano 1965, str. 77.

8 Usp. »Autobiografija« u: I. de Loyola, *Načela jezuita*, Beograd 1990, str. 1-40.

Izjavio je tada svojim sucima: »A ja vam velim da u Salamanci nema takvih okova ni lanaca koje zbog ljubavi prema Bogu ne bih poželio.«⁹ Sudski je bio oslobođen od svake optužbe. Tada je uvidio da ni u Salamanci neće moći dovršiti svoje nauke. U međuvremenu ostaviše ga i trojica drugova. Zato je odlučio poći u Pariz na daljnje studije.

POČECI NOVE REDOVNIČKE ZAJEDNICE

Iñigo je stigao u Pariz 2. veljače 1528. Pariz je bio središte europskog školstva. Imao je, naime, u to vrijeme oko 4000 studenata i 50 kolegija, u kojima su boravili studenti različitih nacionalnosti.

Iñigo je najprije studirao filozofiju. Boravio je u raznim kolegijima. Da bi mogao plaćati svoj boravak u kolegiju, više je puta za praznike išao u prošnju.

U naukama je najprije stekao bakalaureat. Zatim je 14. ožujka 1533. postigao naslov »magister artium«¹⁰ Otada su ga svi zvali »magister Ignacije«, što odgovara akademskom stupnju licencijata.¹¹ Tako je u Parizu promjenio svoje ime i ubuduće se uvijek potpisuje kao Ignacije .

Ignacije je duhovnim vježbama, koje je u parizu davao mnogima u veće zajedništvo i povezanost pridobio više drugova sa studija, osobito iz svoje domovine. Oni su se 15. kolovoza 1534. sabrali u crkvi Sv. Dionizija na brežuljku Montmartru, iznad Pariza. Bili su to: Ignacije Lojolski, Franjo Ksaverski, Petar Faber, Alfonz Salmeron, Diego Layinez, Simon Rodriguez i Nicola Bobadilla. Budući da je među njima Patar Faber bio jedini svećenik, on je služio misu, a drugi su se pričestili. Kod pričesti svi su izrekli trostruki zavjet: siromaštva, čistoće i odlaska u Jeruzalem, da bi tamo živjeli i radili za duše. Taj treći zavjet položen je uvjetno: ako ne budu mogli poći u Jeruzalem, stavit će se na raspolaganje papi.¹²

Zavjeti na Montmartru prvi su put ujedinili pariške studente koji su kasnije ustanovili Družbu Isusovu. Iako nisu odredili bitne crte budućeg crkvenog reda, ipak možemo reći da je tom malom zajednicom započela Družba Isusova.

Sedmorica su drugova, nakon zavjeta na Montmartru, nastavili svoje filozofijske i teologijske studije. Svi su se, naime, usmjerili prema svećeništvu. Dogovorili su se da će do siječnja godine 1537. svi stići u Veneciju, kako bi pošli u Rim po dopuštenje za hodočašće za Svetu Zemlju.

Ignacije potkraj travnja 1535. prekida studij teologije zbog lošeg zdravlja i, prema liječnikovu savjetu odlazi u rodni kraj. Tako se vratio u Loyolu, gdje se duže zadržao. U svom je zavičaju djelovao i na vjerskom području. Potkraj godine 1535. napušta Loyolu i putuje za Italiju.

⁹ Isto, str. 32.

¹⁰ P. Dudon, *S. Ignace de Loyola*, Paris 1934, II, IX.

¹¹ *Fontes documentales de S. Ignatio*, I, Romae 1977, str. 387.

¹² »Autobiografija«, nav. dj., str. 39.

IME DRUŽBA ISUSOVA

Početakom 1536. Ignacije je stigao u Veneciju, gdje je očekivao drugove iz Pariza. Ovdje je nastavio studij teologije i tako se spremio za svećeništvo. Svi su drugovi iz Pariza, prema dogovoru, stigli 8. siječnja 1537. u Veneciju. Sada ih je bilo 9. Putovali su zatim u Rim da bi dobili dopuštenje za putovanje u Svetu Zemlju. Dobili su i dopuštenje da budu zaređeni oni koji nisu bili svećenici.

Ignacije i njegovi drugovi bili su zaređeni za svećenike 24. lipnja 1537. u Veneciji. Zaređio ih je biskup otoka Raba Vincenzo Ningusanti. No u Palestinu nisu mogli putovati zbog rata. Ne izgubivši nadu da će ipak moći otputovati u Palestinu, razišli su se po gradovima Mletačke Republike i apostolski radili. Budući da je prošlo vrijeme čekanja, koje su u zavjetu na Montmartru odredili, skupina se zaputila u Rim da se stavi papi na raspolaganje.

Onima koji su ih na putu pitali za ime, odgovarali su da su Družba Isusova. Uvidjeli su, naime, »da među sobom nemaju glave ni poglavara osim Isusa Krista, kojemu su željeli služiti.«¹³ Riječ »družba« nije imala vojničko značenje nego označuje vjersku ili kulturnu udrugu. To je ime potvrđeno Ignacijevim viđenjem koje je imao dok se molio u kapeli mjesta La Storta, koje se nalazi 15 km ispred Rima.¹⁴

BORAVAK U RIMU

Potkraj godine 1537. Ignacije stiže sa svojim drugovima u Rim da bi se stavili papi na raspolaganje. Ispočetka nisu imali stalnog smještaja. Požrtvovno su pomagali dušama i potrebnima. Konačno su se smjestili uz crkvu Gospe od Puta, gdje su razvili mnogovrsni apostolat. Sam je pak Ignacije tek u Rimu služio prvu misu u božićnoj noći 1538, na oltaru Jaslica u crkvi Santa Maria Maggiore.

Početakom godine 1539. papa Pavao III reče Ignacijevim drugovima: »Zašto toliko želite poći u Jeruzalem? Dobar i pravi Jeruzalem je Italija ako želite plodno raditi za Crkvu Božju.«¹⁵ Oni su to prihvatili.

OSNIVANJE DRUŽBE ISUSOVE

Mala zajednica »reformiranih svećenika«, kako su ih zvali, sabrala se oko Ignacija u ožujku 1539. radi vijećanja o tome da li da utemelje novi red ili ne? Rasuđivanje je potrajalo više mjeseci.

Konačno su odlučili da postanu crkveni red Družba Isusova. Osim triju zavjeta — čistoće, siromaštva i poslušnosti — učinit će i posebni zavjet papi da će ići kamo god ih pošalje.¹⁶

13 *Fontes narrativi*, I, str. 204.

14 *Usp. C. de Dalmases, nav. dj.*, str. 124-126.

15 *Fontes narrativi*, III, Romae 1943, str. 327.

16 *Usp. C. de Dalmases, nav. dj.*, str. 136.

Skupina je izradila *Formulu Instituta*, koja je sadržavala bitne crte nove zajednice. Imala je pet poglavlja i smatrala se osnovnim pravilom zajednice. Ta je *Formula* predana Papi na odobrenje, koji ju je usmeno odobrio 3. rujna 1539 uz riječi: »Ovdje je Duh Božji!«¹⁷ Konačno je papa Pavao III 27. rujna 1540. odobrio ustanovljenje Družbe Isusove bulom *Regimini militantis Ecclesiae*.

Nova je zajednica izabrala 19. travnja 1541. Ignacija za prvog generala Družbe Isusove. Svi su pred njim položili svoje svečane zavjete. Ignacije je, uz mnogostruk apostolski rad, sastavio Konstitucije Družbe Isusove. Izrađivao ih je sve do 1552. A onda su se unosili ispravci do Ignacijevе smrti 31. srpnja 1556. I dok je Ignacije umirao, na stolu je ostavio *Konstitucije*, koje su ga stajale toliko muke.

Tijekom stoljeća Družba je Isusova prilagođavala svoje zakonodavstvo zahtjevima vremena i normama Crkve, ali je do dana današnjega sačuvala *Konstitucije* svojega osnivača posve nedirnutе.

ZAKLJUČAK

Upravo će se 31. srpnja 1991. navršiti 500 godina od rođenja osnivača Družbe Isusove Sv. Ignacija Lojolskoga. Tu obljetnicu isusovci, kojih na svijetu ima 24. 421, namjeravaju svečano proslaviti.

A 27. rujna 1990. navršava se 450 godina od osnutka Družbe Isusove. I tu godišnjicu žele isusovci dolično obilježiti.

Obje jubilarne obljetnice slavit će se u Družbi Isusovoj u Ignacijanskoj godini. Ona će započeti 27. rujna 1990, na spomen istoga dana godine 1540, kada je papa Pavao III potvrdio Družbu Isusovu, a završit će 31. srpnja 1991, na spomen-dan rođenja Ignacija Lojolskog godine 1491.

Ignacije Lojolski i Družba Isusova pripadaju uistinu cijeloj Crkvi i cijelomu Božjem narodu. Zato isusovci žele svojim jubilarnim proslavama pridružiti sve one koji neposredno sudjeluju u njihovim apostolskim djelima ili se na svom putu za Kristom nadahnjuju ignacijanskom duhovnošću.

THE FOUNDER OF THE SOCIETY OF JESUS

On the occasion of the great jubilees of the Society of Jesus, the author brings a biography of Ignatius Loyola under the understanding of the foundation of the order of the Society of Jesus. Main particulars are also given on the situation in Europe at that time and on the reasons which induced St. Ignatius to found this order.

17 *Fontes narrativi*, I, str. 312.